

การถอดรหัสภูมิปัญญาภัยพิบัติธรรมชาติในจังหวัดแพร่

Natural Disasters Local wisdom Decoding Process in Phrae Province

มัชฌิมา สุภวิมลพันธ์

Matchims Suphavimonphan

มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการถอดรหัสภูมิปัญญา จากเหตุการณ์ภัยพิบัติธรรมชาติ เพื่อการนำพฤติกรรมสัตว์ไปใช้ในการเตือนภัยน้ำท่วมและดินโคลนถล่มในพื้นที่ โดยพื้นที่ศึกษา ได้แก่ อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

ผลการศึกษาพบว่า การถอดรหัสภูมิปัญญา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุ สัญลักษณ์จากเหตุการณ์ดินโคลนถล่ม 2) การศึกษาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ของสัญลักษณ์ก่อน เกิดดินโคลนถล่ม และ 3) การกำหนดดัชนีและเกณฑ์เตือนภัยจากสัญลักษณ์ จากการใช้ กระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอน ได้สัญลักษณ์ที่เป็นพฤติกรรมสัตว์ก่อนเกิดภัยพิบัติธรรมชาติ 2 ด้าน ได้แก่ 1. สัญลักษณ์ที่เป็นพฤติกรรมสัตว์ก่อนเกิดน้ำท่วม จำนวน 3 ชนิด เรียงตามจำนวนผู้พบเห็น จากมากไปน้อย ได้ดังนี้ 1) การพบเห็นมดชนไข่และตัวอ่อนอพยพย้ายรัง พบ 80 คน (ร้อยละ 100.0) 2) การปรากฏกบ เขียด อึ่งจำนวนมากผิดปกติ พบ 54 คน (ร้อยละ 67.5) และ 3) การ ปรากฏตะขาบจำนวนมากผิดปกติ พบ 52 คน (ร้อยละ 65.0) ตามลำดับ 2. สัญลักษณ์ที่เป็น พฤติกรรมสัตว์ก่อนเกิดดินโคลนถล่มจำนวน 6 ชนิด เรียงตามจำนวนผู้พบเห็นจากมากไปน้อย ได้ ดังนี้ 1) การปรากฏของไก่ป่าจำนวนมากในหมู่บ้าน พบ 54 คน (ร้อยละ 91.5) 2) การปรากฏกบ เขียด อึ่งจำนวนมากผิดปกติ พบ 43 คน (ร้อยละ 72.9) 3) การพบปูนาจำนวนมากออกจากรูในเวลา กลางวัน พบ 43 คน (ร้อยละ 72.9) 4) การปรากฏงูสายรุ้งจำนวนมากบนถนน พบ 39 คน (ร้อยละ

66.1) 5) การปรากฏตะขาบจำนวนมากผิดปกติ พบ 37 คน (ร้อยละ 62.7) และ 6) การอพยพรังขึ้นที่สูงของปลวกในเวลากลางวันและกลางคืนติดต่อกัน 2-3 วัน พบ 25 คน (ร้อยละ 42.3) ตามลำดับ

จากการสังเคราะห์พฤติกรรมสัตว์มีความเป็นไปได้ที่จะใช้บ่งชี้การเกิดน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม เนื่องจากพฤติกรรมของสัตว์เหล่านั้นได้รับอิทธิพลจากความชื้นสัมพัทธ์ ปริมาณน้ำฝน แรงสั่นสะเทือน และอาหาร

การกำหนดดัชนีและเกณฑ์เตือนภัย สามารถกำหนดเกณฑ์เฝ้าระวังน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม ได้ 3 ระดับ คือ ระดับปกติ ระดับระวังภัย และระดับเตือนภัย การกำหนดดัชนีมีดังนี้ 1) กำหนดดัชนีเป็นจำนวนงาน ได้แก่ การปรากฏพบ เขียด อึ่ง 2) กำหนดดัชนีเป็นจำนวนตัว ได้แก่ การปรากฏงูสายรุ้ง ตะขาบ ปูน้ำจืด และไก่ป่า และ 3) กำหนดดัชนีเป็นจำนวนวันอพยพรัง ได้แก่ มดปลวก

คำสำคัญ: การเตือนภัย / ดินโคลนถล่ม / พฤติกรรมสัตว์ / การถอดรหัส

Abstract

The objective of this research is to local wisdom decoding process in case of natural disasters. The observed animal behavior can be a warning signal of local flood and local mudflow. The areas of this study are in Amphur Wangshin, Phrae Province.

The result of this study has found that are three significant steps for the local wisdom decoding process which are 1) Identifying symbol from a mudflow events 2) studying the scientific knowledge of symbol before having a mudflow and 3) developing index and criteria for warning from the symbol. From the mentioned 3 steps, there are six kinds of signs of animal behavior before having a natural disaster which are 1. Signs of animal behavior before having a flood which they are collected from eyewitness 1) continued evacuating ants were found in all day to the higher land 80 eyewitness, 100.0%, 2) enormous population of frogs [*Hoplobatrachus rugulosus*], small green frogs [*Microhyla pulchrals molossus*], and bull frogs [*Occidozga limas*] 54 eyewitness, 67.5% and 3) unusually number of centipedes, 52 eyewitness, 65.0%. 2. Signs of animal behavior before having a mudflow 1) too many numbers of wild fowl, 54 eyewitness,

91.5% 2) enormous population of frogs [*Hoplobatrachus rugulosus*], small green frogs [*Microhyla pulchrals molossus*], and bull frogs [*Occidozga limas*] 43 eyewitness, 72.9% 3) evacuate land crabs were found in day-time with the long distance from the habitat, 43 eyewitness, 72.9% 4) there were too many numbers of *Enhydris enhydris* found on the road, 39 eyewitness, 66.1% 5) unusually number of centipedes, 37 eyewitness, 62.7% and 6) continued evacuating termite were found in all day to the higher land, 25 eyewitness, 42.3%.

Developing index and criteria for warning from animal behavior. There are three status criteria which are 1) Normal status 2) Alert status and 3) Alarm status. Developing index are 1) the index number of plates i.e. enormous population of frogs, small green frogs and bull frogs. 2) The index number i.e. too many numbers of *Enhydris enhydris*, unusually number of centipedes, evacuate land crabs and too many numbers of wild fowl and 3) The index number of continued evacuating i.e. evacuating ants and evacuating termite

Keyword: warning, mudflow event, animal behaviors, decoding process